

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερώνεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Ίωάννου Πετρώφ, του εκ Μόσχας φιλέλληνο, Περίδοξος κλεφτουριά της Μακεδονίας. Βιογραφία 28 κλεφταρματολών της. Εισαγωγή, μετά καταλόγου των ανεκδότων έργων του Πετρώφ, προσθήκαι και επιμέλεια Γεωργίου Χ. Χιονίδη

Ζαχ. Ν. Τσιρπανλής

doi: [10.12681/makedonika.1027](https://doi.org/10.12681/makedonika.1027)

Copyright © 2015, Ζαχ. Ν. Τσιρπανλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιρπανλής Ζ. Ν. (1972). Ίωάννου Πετρώφ, του εκ Μόσχας φιλέλληνο, Περίδοξος κλεφτουριά της Μακεδονίας. Βιογραφία 28 κλεφταρματολών της. Εισαγωγή, μετά καταλόγου των ανεκδότων έργων του Πετρώφ, προσθήκαι και επιμέλεια Γεωργίου Χ. Χιονίδη. *Μακεδονικά*, 12, 525-528. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1027>

τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, τὸ νομικὸν καθεστῶς αὐτοῦ, τὰ οἰκονομικὰ τοῦτου, καθὼς καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς ζωῆς τῆς μοναστικῆς χερσονήσου ἀπὸ τοῦ 1912 καὶ ἐντεῦθεν, εἶναι θέματα τὰ ὁποῖα ἐξετάζονται εἰς τὸ τέταρτον μέρος (σ. 525-550). Τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον μέρος ἀναφέρεται εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν τοῦ Ἁγ. Ὁρους κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον (σ. 551-583). Μετὰ μίαν γενικὴν ἀνασκόπησιν τῶν λεχθέντων καὶ τὰ συμπεράσματα (σ. 584-591), ὁ συγγραφεὺς δημοσιεύει ἀριθμὸν κειμένων (σ. 593-632) ἀναφερομένων εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὰ προνόμια τοῦ Ἁγ. Ὁρους ἀπὸ τοῦ 10ου αἰῶνος μέχρι τοῦ ἔτους 1783. Ἀκολουθεῖ ἡ δημοσίευσις 24 πινάκων μοναστηρίων καὶ ἔργων τέχνης καὶ ἔπεται ἀναλυτικὸν εὑρετήριον. Εἰς τὸ τέλος (σ. 677-679) ὁ συγγραφεὺς παραθέτει χρήσιμον ἐρμηνευτικὸν λεξιλόγιον τουρκικῶν κυρίως λέξεων. Ὁ πῖναξ παροραμάτων (σ. 681-684) περιλαμβάνει μόνον τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ἀνέρχονται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 118 !

Ἡ συγγραφή τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἐκφάνσεων τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν δυσκόλως δύναται νὰ εἶναι τὸ ἔργον ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου. Σπανιώτατα ἐπιστήμων δύναται νὰ ἔχη εἰδικεῖσιν, συγχρόνως δὲ καὶ ἐγκυρον γνῶμην, ἐπὶ θεμάτων μοναχισμοῦ καὶ ἀσκητισμοῦ, πνευματικῆς ἱστορίας, πολιτικῆς ἱστορίας, οἰκονομικῆς ἱστορίας, ἱστορίας θεσμῶν, διπλωματικῆς ἱστορίας, ἀρχιτεκτονικῆς, ζωγραφικῆς, μικροτεχνίας κ.λ. κ.λ. Πάντα ταῦτα ἐνυπάρχουν συγχρόνως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἁγ. Ὁρους. Ἐπίσης ἂν θελήσῃ νὰ ἐργασθῇ κανεὶς βασιζόμενος κυρίως εἰς τὰς πηγὰς καὶ νὰ ἀποφύγῃ νὰ λάβῃ ταύτας ἐκ δευτέρας χειρὸς, ὥσαυτὼς δὲ νὰ μελετήσῃ ἔστω καὶ τὰ σπουδαιότερα βοηθήματα ἐκ τῶν παρατιθεμένων εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Doens πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀρχαίας καὶ τὰς νέας σλαβικὰς γλώσσας. Εἰς περίπτωσιν ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἠθέλαμεν νὰ παραβλέψωμεν ὅλας αὐτάς τὰς πραγματικὰς ἀνυπερβλήτους δυσκολίας, συγχρόνως δὲ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἔλλειψιν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς βιβλιογραφίας ἐνὸς γενικοῦ μὲν, ἀλλ' ἐπαρκῶς πῶς τεκμηριωμένου ἐκ τῶν ἐνόντων ἔργου περὶ Ἁγίου Ὁρους, τότε πρέπει ὄχι ἀπλῶς νὰ ὑποδεχθῶμεν μετὰ κατανοήσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ χαιρετήσωμεν προφρόνως τὸ πόνημα τοῦ κ. Μαμαλάκη. Οὗτος ἐμόχθησε σκληρῶς διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ὀγκῶδες αὐτὸ ἔργον, ἐπέτυχε δὲ πλήρως νὰ δώσῃ μίαν γενικὴν εἰκόνα τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ Ἁγ. Ὁρους. Διὰ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Μαμαλάκη συμπληροῦται ὁπωσδήποτε ἐν κενόν, τίθενται δὲ ὀριστικῶς εἰς τὸ περιθώριον δι' αὐτοῦ τὰ ἔργα τῶν Σμυρνάκη, Βλάχου καὶ Σωτηρίου. Ἀξίζουν συγχαρητήρια εἰς τὸν συγγραφέα διότι εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἀναλάβῃ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου τοῦτου, τὸ ὁποῖον, ἂν μὴ τι ἄλλο, τουλάχιστον δίδει εἰς τὸν μέσον καὶ μὴ εἰδικὸν Ἑλλῆνα ἀναγνώστην μίαν ἱστορικὴν εἰκόνα τῆς ἱερᾶς χερσονήσου ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ - ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΤΑΧΙΑΟΣ

Ἰωάννου Πετρώφ, τοῦ ἐκ Μόσχας φιλέλληνας, Περίδοξος κλεφτουριά τῆς Μακεδονίας. Βιογραφία 28 κλεφταρματολῶν τῆς. Εἰσαγωγή, μετὰ καταλόγου τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Πετρώφ, προσθήκαι καὶ ἐπιμέλεια Γεωργίου Χιονιῶδη, Θεσσαλονίκη (ἐκδόσεις Π. Πουρναρά) 1972, 8ο, σσ. 220, εἰκ. 20.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐκδοσὴ κομψῇ καὶ ἀρκετὰ προσεγμένη τυπογραφικῇ, γι' αὐτὸ καὶ δίκαιος ἐπαινος πρέπει νὰ δοθῇ καὶ στὸν ἐπιμελητὴ τοῦ βιβλίου καὶ στὸν ἐκδότη. Ὁ κ. Χιονιῶδης ἔχει ἀφοσιωθῇ μὲ πάθος στὴν ἱστορικὴ ἐρευνα τόσο τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του τῆς Βέροιας ὅσο καὶ γενικὰ τῆς Μακεδονίας, ὥστε δὲν μᾶς ἐκπλήσσει καὶ ἡ νέα του αὐτὴ ἐπιστημονικὴ συμβολή. Τὸ περιεχόμενόν τῆς εἶναι, ἂν ἐξαιρέσουμε βέβαια τὴν ἀναγκαία

εισαγωγή (σ. 31), αποκλειστικά έκδοση ανέκδοτου ως τώρα χειρογράφου του μοσχοβίτη φιλέλληνα Ίωάννου Πετρόφ (1849-1922), ο οποίος είχεν εγκατασταθῇ στήν Ἑλλάδα ἀπό τὰ 1882 καὶ εἶχεν ἐπιδοθῇ σὲ πλούσια συγγραφικὴ δράση γύρω ἀπὸ ἐλληνικά θέματα καὶ ἰδιαίτερα γύρω ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ '21.

Γιὰ διάφορους λόγους ὁ Πετρόφ δὲν μπόρεσε ὅσο ζοῦσε νὰ ἐκδώσῃ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔγραψε. Ἄφησε λοιπὸν ἀνέκδοτο ἔργο ποὺ συμποσοῦται σὲ τρία δέματα χειρογράφων τετραδίων καὶ ποὺ ἐναπόκειται σήμερα στήν Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς μὲ τὶς ἐνδείξεις 294, 294α καὶ 294β. Ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ βιβλίου ἀφιερώνει ἀρκετὲς σελίδες ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή του (σ. 10-25), γιὰ νὰ μᾶς περιγράψῃ, χωρὶς ἐπιστημονικὲς ἀξιώσεις, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει (σ. 10), καὶ τὰ τρία αὐτὰ δέματα. Ἡ περιγραφή ἐστὶν ἐνδιαφέρουσα καὶ πολὺ χρήσιμη γιὰ τὸν μελλοντικὸν ἔρευνητὴ, ὁ ὁποῖος ἔχει τώρα τὴ σχετικὴ τουλάχιστον δυνατότητα νὰ διαπιστώσῃ ὅτι πολὺ μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ Πετρόφ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀποκόμματα δημοσιευμάτων ἐφημερίδων, ἐνὼ τὸ κατ' ἐξοχὴν πρωτότυπο ὑλικὸ μοῦ φαίνεται κάπως περιορισμένο. Φυσικὰ ὁ Πετρόφ δὲν μπόρεσε ἢ δὲν ἐπιδίωξε νὰ κάμῃ ἱστορικὴ συνθετικὴ ἐργασία, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ κ. Χιονίδης (σ. 8), γι' αὐτὸ καὶ θὰ πρέπη, νομίζω, νὰ δοθῇ περισσότερη σημασία στοῦ φωτογραφικοῦ, χαρτογραφικοῦ καὶ τοπογραφικοῦ ὑλικό, ποὺ συγκέντρωσε στὰ χρόνια του ὁ ῥῥος φιλέλληνας καὶ τὸ ὁποῖο πιθανῶς σὲ μᾶς νὰ εἶναι ἀγνωστο ἀπὸ ἄλλες πηγές. Καὶ σ' αὐτὸν τὸν τομέα ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἔρευνηθῇ ἂν ὁ Πετρόφ ἐπισκέφθηκε ὁ ἴδιος τοὺς τόπους ποὺ περιγράφει (π.χ. τὴ Μακεδονία) ἢ μήπως γιὰ τοὺς βασικὰς, τὰ τοπωνύμια κ.λ. ἀντλεῖ ἀπὸ ἄλλοι. Εἶναι ἀνάγκη δηλ. νὰ σταθμίσωμε τὸν βαθμὸ τῆς πρωτοτυπίας αὐτῶν τῶν καταλοίπων πρὶν προχωρήσωμε σὲ ἔκδοσιν τοὺς. Ἐπίσης πρωτότυπα στοιχεῖα ἐλπίζω ὅτι θὰ περιέχουν, σύμφωνα πάντα μὲ τὶς ἐνδείξεις ἀπὸ τὴν περιγραφή τοῦ κ. Χιονίδη, τὰ μέρη ἀπὸ τὰ χειρόγραφα ποὺ ἀναφέρονται στήν δραστηριότητα τοῦ τύπου καὶ τῶν σωμάτων τῆς Μακεδονίας, στήν κατανόησιν τῶν πληθυσμῶν τῆς τουρκοκρατούμενης Μακεδονίας κ.ἄ., μὲ τὴν ἀπαραίτητην προϋπόθεσιν ὅτι πρόκειται γιὰ σύγχρονες μὲ τὸν Πετρόφ καταστάσεις. Ἄν ἀναφέρεται στοῦ παρελθόν, καὶ πάλι τίθεται τὸ πρόβλημα τῶν πηγῶν ποὺ χρησιμοποίησε ὁ συγγρ.

Ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκδοση, ποὺ ἐπιχειρεῖ ὁ κ. Χιονίδης, ἐνὸς τμήματος (τοῦ χειρογράφου 294α) ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τοῦ Πετρόφ, ἔχουμε τὴν ἀνέση νὰ ἀντιληφθοῦμε, ὡς ἓνα σημεῖο βέβαια, τὴν προσφορά στήν ἱστορικὴ γνῶσιν τῶν καταλοίπων αὐτῶν. Τὸ θέμα τοῦ ἐκδιδόμενου τμήματος, ἡ ζωὴ δηλ. καὶ ἡ δράση τῶν κλεφταρματολῶν τῆς Μακεδονίας, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ βασικὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ γιὰ τὴν ἔθνικὴν αὐτονομίαν. Στὸν Πετρόφ ἀνήκει ἡ λαμπρὴ ἰδέα νὰ συνθέσῃ τὶς βιογραφίες τῶν ἀγωνιστῶν αὐτῶν. Ἀνέλαβε δηλ. ἓνα ἔργο ποὺ καὶ στὰ χρόνια μας ἀκόμη εἶναι ἐπιτακτικὸ νὰ γίνῃ, ἰδίως μετὰ τὶς ἔρευνητικὰς ἐργασίες τοῦ κ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη. Οἱ βιογραφούμενοι ἀπὸ τὸν Πετρόφ κλεφταρματολοὶ ἀνέρχονται σὲ 28, καὶ εἶναι οἱ ἑξῆς: Μαλάμος (σ. 45-47), Τσόγκας (σ. 47-49), Τόσκας (σ. 49-53), Λιάκος (σ. 53-56), Λιόλιος Ξηρολειβαδίτης (σ. 57-60), Λαζαῖοι (σ. 60-70), Ρομφές (σ. 70-73), Καζαβέρνης (σ. 73-74), Λάμπας (σ. 74-76), Σύρος (σ. 76-78), Πλιάσκας (σ. 78-79), Τσαχίλναι (σ. 79-80), Ἀλεξανδρῆς (σ. 80-82), Καρατσαοῖι (σ. 82-97), Διαιμαντῆς (σ. 98-99), Μπιζιώτης (σ. 99), Παπα-Εὐθύμιος Βλαχάβας (σ. 100-124), Ἰωάννης Σταθᾶς (σ. 124-129), Ζιδραῖοι (σ. 130-134), Κουτσοχρήστος (σ. 134-135), Ζιάκας (σ. 135-136), Σαλταπίται (σ. 136), Ψαροδημαῖοι (σ. 137), Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (σ. 137-140), Νικοτσάρας (σ. 140-175), Καπλάναι (σ. 175-179), Γεώργιος Ὁλύμπιος (σ. 179-190), Ἰωάννης Φαρμάκης (σ. 191-197).

Τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ Πετρόφ ζῆ ἀρκετὰ χρόνια μετὰ τὴν ἐποχὴ (β' μισὸ 18ου αἰ. - πρῶτα εἰκοσι χρόνια 19ου αἰ.) ποὺ δροῦν οἱ βιογραφούμενοι θέτει ἀμέσως τὸ ζήτημα τῶν πηγῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες πῆρε τὶς πληροφορίες του, καθὼς καὶ τὴν ἀξίαν τους. Ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκ-

δόσεως αντιμετώπιζε το πρόβλημα και αναφέρει σωστά ότι ο Πετρώφ βασίστηκε στα σχετικώς δημοτικά τραγούδια, τών οποίων όμως κάνει συχνά κατάχρηση (σ. 25), ενώ λεπτομερέστερα ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νά σημειώσω ὅτι, ὅπως προκύπτει ἀπό τή μελέτη καθεμιᾶς βιογραφίας καί ὅπως ὁ ἴδιος ὁ συγγρ. σημειώνει, χρησιμοποίησαν ὁ Κ. Σάβας (Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθήναι 1869) στή σ. 112, 122, [141] (:διαπίστωση τοῦ ἐπιμελητῆ), ἡ ἔφημερίδα «Ἑλληνικά Χρονικά» τῆς 16 Νοεμβρίου 1860, ἀριθμ. 19-20, στή σ. 59 (χωρίς ἄλλες βιογραφικές ἐνδείξεις), ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (Διήγησις τῶν συμβάντων τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς κ.λ., Ἀθήναι 1846) στή σ. 82, 129, 138, τὸ περιοδικό «Εἰβδόμας» ἔτους 1821, ἀριθ. 25 καί 27 (χωρίς ἀκριβεῖς ἐνδείξεις γιὰ τὸν τίτλο ἢ τὸν συγγραφέα) στή σ. 112, ὁ Κοραῖς (χωρίς ἀκριβῆ ἀναφορά τοῦ ἔργου του) στή σ. 128, 147-148, Ἀνώνυμος (Σπάνια εὐποιᾶς ἔργα τοῦ Ζῶη Κωνσταντίνου Καπλάνη κ.λ.) στή σ. 177 (βλ. πλήρεις ἐνδείξεις στή σ. 203), ὁ Νικ. Φιλίππιδης (Ἡ ἐπανάστασις καί καταστροφή τῆς Ναούσης, Ἀθήναι 1881) στή σ. 191 σημ. μὲ ἀστερίσκο, ὁ Σπυρίδων Τρικοῦπης (Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τ. 1, ἐκδ. Λονδίνου; [1860] ἢ Ἀθηνῶν; [1879]), στή σ. 192 καί 195, σημ. μὲ ἀστερίσκο, οἱ Laurencen (Nouvelles observations sur la Valachie, Paris 1822), T. Gordon (History of the Greek Revolution, τ. 1, Λονδίνο 1832), Max. Raybaud (Mémoires κ.λ., τ. 1, Paris 1881), Στέφ. Ξένος (Ἡ ἡρώς τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως, τ. 1, Λονδίνο (;) 1861) στή σ. 195 σημ. μὲ ἀστερίσκο, ὁ Ἐμμανουὴλ Βυβιλάκης (χωρίς βιβλιογραφικὴ ἐνδειξη)¹ στή σ. 197, ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος (ἀπὸ τὰ ποιήματά του, χωρίς ὅμως βιβλιογραφικὴ ἐνδειξη [α' ἐκδ. 1881]).

Αὐτὲς ἦταν οἱ ἐκδεδομένες πηγές καί τὰ βοηθήματα ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Πετρώφ ὁμολογεῖ ὅτι ἔχει ὑπ' ὄψιν του. Φυσικὰ εἶναι εὐνόητο ὅτι χρησιμοποίησε τίς συλλογὲς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν (ποὺ κυκλοφοροῦν στὰ χρόνια του) τοῦ Claude Fauriel, τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ ἢ τοῦ A. Passow. Ἀλλὰ τί τὸ νέο καί πρωτότυπο προσφέρει; Ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως ἐπισημαίνει (σ. 26) ἀνέκδοτα σημειώματα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Λιόλιου Ξηρολεμβαδίτη (σ. 57) ἢ «σπουδαῖα χειρόγραφα» τοῦ Νικολάου Ἰγγλέσι (σ. 53), τὰ ὅποια ὅμως, ὅπως καί ὁ κ. Χιονίδης πολὺ ὀρθᾶ παρατηρεῖ, εἶναι ἐκδεδομένα ἀπὸ τὰ 1884. Πρωτότυπη ἀξία φαίνεται νά ἔχουν μᾶλλον τὰ στοιχεῖα τὰ σχετικὰ μὲ τὸν νεώτερο γιὼ τοῦ Λάζου, τὸν Λιόλιο Λάζο (σ. 62, 69-70), γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ Πετρώφ πῆρε πληροφορίες ἀπὸ ἐπιζῶντα ἀπόγονο τοῦ κλεφταρματολοῦ. Τὰ ἐνδιαφέροντα ἐξ ἄλλου καί ἔκτενῃ βιογραφικὰ γιὰ τοὺς Καρατασαίους καί τὸν Εὐθύμιο Βλαχάβα δὲν προσφέρουν μαρτυρίες ποὺ νά δείχνουν ὅτι χρησιμοποίησαν ἀνέκδοτες πηγές. Ἰσως οἱ δύο αὐτὲς βιογραφίες νά εἶναι οἱ πιὸ καλογραμμένες, ἀλλὰ μὴ ἀφήνουν σοβαρὰ ἐρωτηματικὰ ὡς πρὸς τίς καθαρὰ πρωτότυπες πληροφορίες τους.

Γιὰ τὴν ἀξιολογὴν δὲ εἶδεν ὁ Πετρώφ ὅτι ἀπὸ μερικά χειρόγραφα «τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μάρκου ἐν Βενετίᾳ» (δηλ. τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης) ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Λαζαίων ἦταν γνωστὴ «ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας» (σ. 61), νομίζω ὅτι ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἔρευνα στή Βενετία. Ἰσως ὅμως ἡ διαπίστωση αὕτη νά μὴν προέρχεται ἀπὸ προσωπικὸ τοῦ συγγρ. Ἐλεγχῶ στή βενετικὴ βιβλιοθήκη, ἀλλὰ νά ὀφείλεται σὲ κάποιον σχετικὸ βοηθό. Ἡ παράλειψη ἐπεξηγηματικῆς σημειώσεως τοῦ ἴδιου τοῦ Πετρώφ ἢ καί τοῦ ἴδιου τοῦ ἐπιμελητῆ τῆς ἐκδόσεως δημιουργεῖ ἀσάφεια καί ἀβία.

Γενικά, ἀπὸ στατιστικὴ ποὺ εὐκόλα μπορεῖ κανεὶς νά κάμῃ, γιὰ νά προσδιορίσῃ τὸ νέο ποὺ μᾶς δίδει ὁ Πετρώφ γιὰ κάθε βιογραφούμενον κλεφταρματολὸ, προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα. Πρῶτα πρῶτα, χάρις στὴν παρατιθέμενη παλαιὰ καί σύγχρονη βιβλιογραφία ἀπὸ

1. Ἰσως ἐννοεῖ τοῦ Ἐμμανουὴλ Βυβιλάκη, Συναπάντησις δύο Ἑλλήνων ἐν Μονάχῳ, ἐν Μονάχῳ 1835. Δὲν ἔχω στή διάθεσή μου τὸ βιβλίον γιὰ νά προβῶ στή σχετικὴ διαπίστωση.

τόν επιμελητή πρίν από κάθε μιὰ βιογραφία καί μέ βάση τήν διαπίστωση τοῦ ἰδίου τοῦ κ. Χιονίδη ὅτι «οὐδέν διαφωτιστικόν καί νέον προσθέτει ὁ Πετρώφ», προκύπτει ὅτι ὁ ρῶσος φιλέλληνας δέν συμβάλλει σέ τίποτε γιά νά γνωρίσουμε τόν Μαλάμο (σ. 45), τόν Τσόλκα (σ. 47), τόν Λιάκο (σ. 54), τόν Ρομφέη (σ. 71), τόν Λάππα (σ. 75), τόν Σύρο (σ. 77). Εἶναι ἐπίσης φανερό, ἄσχετα ἂν δέν τὸ σημειώνη ὁ κ. Χιονίδης, ὅτι εἶναι πενιχρότατα τὰ στοιχεῖα πού δίδονται γιά τόν Καζαβέρνη (σ. 73-74), τόν Πλιάσκα (σ. 78-79), τοὺς Τσαχείλες (σ. 79-80), τόν Διαμαντή (σ. 98-99), τόν Μπιζιώτη (σ. 99), τοὺς Ζιδραῖους (σ. 130-134), τόν Κουτσοχρήστο (σ. 134-135), τόν Ζιάκα (σ. 135-136), τοὺς Σαλταπιῖτες (σ. 136), τοὺς Ψαροδημαῖους (σ. 137), τόν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη (σ. 137-140), τοῦ ὁποῖου ἄλλωστε ἡ βιογραφία εἶναι ἄσχετη μέ τὸν σκοπὸ τῆς ἐργασίας, τὸν Νικοτσάρα (σ. 140-175), γιά τὸν ὁποῖον ἐπαναλαμβάνει τὰ σφάλματα τοῦ Σάθα (πρβλ. σ. 141), τοὺς Καπλάνες (σ. 175-179). Ἀπὸ τοὺς 28 δηλ. βιογραφουμένων, γιά τοὺς 19 ὁ Πετρώφ δέν παρουσιάζει τίποτε ἢ σχεδὸν τίποτε πού νά πλουτίζη τίς ἱστορικές μας γνώσεις ἐπάνω στὰ ἐξεταζόμενα θέματα. Θὰ μπορούσα μέ βεβαιότητα νά ὑποστηρίξω ὅτι ἡ βιβλιογραφία πού ὁ κ. Χιονίδης παραθέτει γιά τὸν καθένα κλεφταρματολὸ εἶναι πολὺ πιο σπουδαία, ὥς πρὸς τίς 19 τουλάχιστον περιπτώσεις, ἀπ' ὅτι τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τοῦ Πετρώφ. Γιά τίς ὑπόλοιπες ἐξ ἁλλου 9 βιογραφίες, ἂν ἐξαίρεσουμε τὰ πρωτότυπα στοιχεῖα πού πιο πάνω ἀναφέραμε, ὀφείλουμε νά ἀναγνωρίσουμε ὅτι ἀποτελοῦν ἐνδιαφέρουσες συνθέσεις.

Γιά ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους δέν εἶναι δυνατό νά μέ βρίσκῃ σύμφωνο ἡ ἄποψη τοῦ κ. Χιονίδη ὅτι «τὸ κείμενον τοῦ Πετρώφ ἔχει συχνὰ καὶ τὴν ἀξίαν πρωτοτύπου μελέτης καὶ πηγῆς» (σ. 27). Νομίζω ἄλλωστε ὅτι τὸ κείμενο αὐτὸ τοῦ Πετρώφ δέν μπορεῖ νά χαρακτηρισθῇ ἱστορικὴ πηγή. Ὁ Πετρώφ ζῇ πολὺ μετὰ τοὺς βιογραφουμένους ἀγωνιστές, ἐνῶ τὰ πρωτότυπα στοιχεῖα πού προσκομίζει εἶναι ἐλάχιστα ἢ ἀμφισβητήσιμα. Σέβνομα ἀναμφισβήτητα τὴν μεγάλην πνευματικὴ προσφορά τοῦ ρώσου αὐτοῦ φιλέλληνα, ὁ ὁποῖος θυσίασε τίς δυνάμεις του στὴ συγγραφὴ τόσοσιν ἐνδιαφερόντων βιβλίων πού προβάλλουν τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία. Δέν ἀμφιβάλλω ἀκόμη ὅτι ἂν ἐκτυπωνόταν ἡ «Περίδοξος Κλεφτουριά τῆς Μακεδονίας» τότε πού εἶχε συντεθῇ¹, θὰ συνέβαλλε οὐσιαστικά στὴν γνωριμιά τῶν κλεφταρματολῶν σὲ εὐρύτερους κύκλους. Σήμερα ὁμως πού ἔχουμε στὴ διάθεσή μας τὰ «Ἐνθυμήματα Στρατιωτικὰ» τοῦ Κασομούλη, τὰ τουρκικὰ ἔγγραφα καὶ τίς ἄλλες γνωστές μελέτες τοῦ Ι. Βασδραβέλλη, καθὼς καὶ ἄλλων, ἡ ἀξία τῶν κειμένων αὐτῶν τοῦ Πετρώφ βλέπω ὅτι περιορίζεται ἀποφασιστικά. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοσὴ τους, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, πιστεύω ὅτι εἶναι ἐμπρόσδεκτη, γιὰτι μᾶς δίδουν ἓνα πλάνο καὶ ἓνα σημαντικὸ κέντρισμα γιά μιὰ ἐμπεριστατωμένη σύνταξη ἐνὸς βιογραφικοῦ λεξικοῦ² τῶν κλεφταρματολῶν τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Γιά τὸν σκοπὸ μάλιστα αὐτὸν οἱ βιβλιογραφικὲς ἐνδείξεις τοῦ κ. Χιονίδη θὰ ἀποτελέσουν τίς πρῶτες καὶ θεμελιώδεις βάσεις.

ZAX. N. ΤΣΙΡΠΑΝΑΗΣ

1. Στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου δέν ἐξετάζεται ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖο συντάχθηκε τὸ ἐκδιδόμενο κείμενο. Νομίζω ὥστόσο ὅτι ὁ συγγρ. τὸ συνέθεσε ἢ τὸ ἀποτελείωσε μετὰ τὸ 1891, μιὰ πού χρησιμοποιεῖ τὸ περιοδικὸ «Ἐβδομάς» τοῦ ἔτους αὐτοῦ (βλ. πιο πάνω).

2. Ὁ Πετρώφ δέν φαίνεται νά ἀκολουθῇ μιὰ αὐστηρὴ μέθοδο ὥς πρὸς τὴ διάταξη ἀλφαβητικῆς-χρονολογικῆς-ἀξιολογικῆς (:), τῶν βιογραφουμένων προσώπων. Γιά ἀλφαβητικὴ σειρά δέν μπορεῖ νά γίνῃ λόγος. Γιά χρονολογικὴ, παρατηροῦμε ὅτι συχνὰ συγχέει τὴ σειρά, ἂν καὶ μᾶλλον αὐτὴν προσπαθεῖ νά ἐφαρμόσῃ.